

Podobenství o nepoctivém správci

Lk 16,1-9

Podobenství začíná rychlým uvedením do situace: „Byl jeden bohatý člověk a ten měl správce, kterého obvinili, že špatně hospodaří s jeho majetkem“ (v. 1). V jedné krátké větě je rozehráno malé drama z jedné dobové firmy, zřejmě farmy, když je tam řeč o oleji a obilí. Na jedné straně tu vystupuje majitel, popisovaný jako „bohatý člověk“. Na straně druhé je tu správce (řec. oikonomos - tedy jakýsi starověký manažer. Údajně člověk se značnou volností v rozhodování o svěřeném majetku). Tomuto správci svěřuje bohatý majitel svůj majetek v plné důvěře, že s ním bude co nejlépe hospodařit. Sám se zřejmě příliš do běhu svého „podniku“ nezapojuje. Má na to přece správce. Ovšem jednoho dne se majiteli, pánovi, dostane udání: Tvůj správce s tvým majetkem špatně hospodaří. Nic bližšího. Není tedy ani jasné, zda se toto udání zakládá na pravdě, jestli tam např. došlo k nějaké revizi účtů, nějakému nezávislému auditu, anebo jsou to jen nepravdivá osočování např. závistivých konkurentů, kteří sami chystají zaujmout správcovo místo. Mohlo jít také o to, že účetně bylo vše v pořádku, ale správce byl liknavý, líný, neschopný, že dostatečně nevyužíval potenciál pánova majetku.

Každopádně ale nyní stojí správce před otázkou, co dál. Svou situaci vystihuje slovy: „Na práci nejsem, žebrat se stydím“ (v. 3). Prací se tu nemíní jakákoliv práce, ale spíše těžká práce manuální. Dosl. „Kopat nemohu“ nebo „na kopání nemám dost sil“. A žebrat se stydím. Je tu tedy člověk, který přichází o své dobré místo a vyhlídky jsou v jeho očích takřka bezvýchodné - kopat nebo žebrat. Obojí je pro něj stejně nepřijatelné. Zajímavé je, že u něj nezaznívá žádná sebereflexe. Zejména pokud je vinen. Žádné pokání, žádná lítost. Nic. Přemýšlí pouze, jak by z celé šlamastyky vyvázl. A tu dostal nápad. „Vím, co udělám, aby mne někde přijali do domu, až budu zbaven správcovství“ (v. 4). Pojal úmysl, aby se ho někdo ujal a ubytoval ve svém domě. Zřejmě i s tím, že se o něj i postará. Ale jak na to? „Zavolal si dlužníky svého pána...“ (v. 5). Majitel pozemků pravděpodobně pronajímal půdu nájemcům, kteří mu nájemné spláceli v naturáliích, v oleji a obilí. Nebyly to žádné trošky, ty odvody. U jednoho to dělalo 100 věder oleje. Jedno vědro (bat) oleje bylo cca 36 litrů, čili 3.600 litrů oleje. A u druhého to bylo 100 měr (korů) obilí. Jeden kor měl asi 390 litrů, čili 39.000 litrů obilí. Správce si tyto dlužníky zavolá a upřede s nimi podvod pro obě strany výhodný. Napsal nové dlužní úpisy, ovšem s jinými částkami, než byly ty původní. Místo sto batů oleje napsali padesát. Místo sta korů pšenice napsali osmdesát. Jednomu ulevuje 20 procent, druhému dokonce 50 procent. To už je citelné, to už je poznat. Majitel pozemků bude ukrácen, ale účetně bude vše v naprostém pořádku. Okamžitý prospěch pro správce není v této chvíli žádný, snad kromě díky. Očekává ovšem prospěch do budoucna, až ze svého místa odejde. Pak bude mnohem snadnější zaklepat u těch správných dveří a žádat protislužbu. Tak to měl onen správce propočteno. Do této chvíle nic překvapivého. Prostý popis vychytralého, mazaného „manažera“, který si to prostě uměl docela dobře zařídít.

Zlom, kvůli kterému dostalo toto podobenství pověst „skandálního“ přichází se slovy: „Pán pochválil toho nepoctivého správce“ (v. 8). Není úplně jasné, který pán. Pán z podobenství, tedy správcův nadřízený? Anebo přímo sám Pán Ježíš. Vykладаči se zde rozcházejí. Ono je to ale celkem jedno, kdo správce pochválil. Ať už to učinil kdokoli, zní nám to stejně nepochopitelně, až děsivě. Jak může být chválen „nepoctivý“ správce, který zcela jasně podvádí - minimálně s účty dlužníků, který myslí jen na svůj prospěch, jak se zajistit a nemuset pracovat a který okrádá vlastního chlebodáře. Stojí Ježíš proti všemu očekávání náhle na straně všelijakých „vykuků“ a korupčníků? Je ovšem dobré nepřeslechnout, co že to p(P)án vlastně pochválil. Nepochválil správcovu nepoctivost, ale *prozíravost*. To, že si, byť nepoctivě, ale přece věděl rady, že byl aktivní, že něco podnikl, že nerezignoval. Je tedy třeba zde rozlišovat. Ježíš neschvaluje korupci a podvody správce, ale oceňuje a chválí jeho prozíravost s jakou si dokázal poradit. Ale stejně nevím, jestli jsme si o moc pomohli. I když si to takto oddělíme, ten správce, málo platné, využil svou prozíravost ke zlému, k podvodu. Pokud Ježíš chtěl vyzdvihnout a ocenit lidskou prozíravost, to si u všech všudy nemohl vybrat nějaký méně pohoršlivý příklad? Vždyť prozíravost by se dala představit na tolika krásných, zbožných příkladech. Ale dávat za příklad tuneláře? To je pro nás přeci jen trochu silná káva. To tam Pán Ježíš opravdu nemá nějaké lepší příklady?

Ale ono to má hlubší smysl, že Ježíš použil právě tohoto příkladu, jak naznačují jeho další slova: „Pán pochválil toho nepoctivého správce, že jednal prozíravě. **Vždyť synové tohoto světa jsou vůči sobě navzájem prozíravější, než synové světla**“ (v. 8). Jinými slovy toto podobenství nemá až tak za cíl vyzdvihnout podvodníky, jako spíše trknout, popostrčit, pošlouchnout spravedlivě. Podívejte se na toho podvodníka, jak mu to pálí, jak nerezignuje, jak přemýšlí, jak hledá cestu, aby si pomohl, jak neskládá zbraně, jak je vynalézavý, jak je chytrý, prozíravý s ohledem do budoucna. A považte, on tyto úžasné schopnosti používá ke zlému. Což teprve, kdyby se použily k dobrému. Podívejte se, jak jsou „synové tmy“ chytří a nápadití ve vymýšlení zla, pro svůj sobecký prospěch. Což teprve, kdyby „synové světla“ vzali život a věci správně do rukou, to by se mohly dít věci. Ale Ježíš si všímá, že zlí lidé jsou často mnohem

iniciativnější ve vymyšlení zla, než dobří lidé ve vymyšlení dobra. Jakoby „synové světla“ zaostávali na „syny tohoto světa“. Jako by jim ujížděl vlak. Právě proto použil Pán Ježíš tak provokativní postavu jakou byl onen nepoctivý správce - proto, aby popíchnul, aby nastartoval ty poctivé, zbožné a věrné, aby se nedali v prozíravosti a vynalézavosti zahanbit, což se zřejmě tehdy dělo. A co dnes? Co po 2000 letech křesťanství? Není evangelium Boží mocí k záchraně pro každého člověka? Není Kristus tou nejmocnější inspirací? Není víra v něho tím největším dobrodružstvím života? Není Boží království a působení Božího Ducha, byť často působí neviditelně a ve skrytu, přece tím nejmocnějším činitelem v tomto světě? Přece se však někdy zdá, že pletichy „synů tohoto světa“, všechny jejich pochybné kšefty, podvody a podniky jsou viditelnější a účinnější, než snahy „synů světla“ o prosycení světa Kristovým evangeliem.

Cím to je, že „synové tohoto světa bývají vůči sobě navzájem prozíravější, než synové světla“? Důvodů může být jistě více. Jedním může být **pohodlnost** křesťanů. Já už jsem přece křesťanem, už jsem Božím dítětem, už jsem poznal, už jsem přijal Pána Ježíše a teď se z toho raduji a těším se tím. Ale co další lidé, kolem mě? Nejsem až příliš uchlácholen ve své pohodlné víře, že mě až tak tolik nevzrušuje, co ti druzí, k nimž jsem též poslán? Jiným důvodem může být **strach**. Třeba strach z toho zastat se pravdy, zastat se člověka v bezpráví, ozvat se proti nespravedlnosti, strach z toho pálit si prsty, strach ze ztráty prestiže, postavení na společenstvím žebříčku. Stálo by mě to příliš mnoho. Jindy to zase může být **rezignace**, co nám brání v prosazování dobra a spravedlnosti. Vždyť se přece nikdy nic nezmění. Já si natluču nos a kdyby to aspoň k něčemu bylo. Proč se pouštět do boje? Vždyť je to jako s hydrou. Useknete jednu hlavu a narostou dvě další. Jistě by bylo krásné, kdyby bylo líp na světě, kdyby bylo více poctivosti a spravedlnosti. Ale to jsou utopie, to se nikdy nestane. A tak nemá cenu se o to ani pokoušet. Ještě jiným důvodem z jiného ranku může být ta skutečnost, že **cesta ke zlu bývá jednodušší než cesta k dobru**. Kolikrát bývá mnohem jednodušší vymyslet a uskutečnit nějakou špatnost, než něco kloudného a dobrého. Zlé myšlenky naskakují často samy, nemusíme je ani příliš vyvolávat, cpou se nám do mysli samy. Spíše je problém je od sebe odhánět. A kolik práce někdy dá vymyslet něco užitečného, dobrého, co pomůže, co má nějakou hodnotu a hloubku. To bývá mnohem těžší. Nestalo se vám někdy, že vymyslet nějakou hloupost, přijít na nějakou zlomyslnost, stojí mnohem méně námahy, než vymyslet něco, co opravdu za něco stojí? Patří to asi k životu v realitě padlého a porušeného světa, že než se dobereme k dobru, tak musíme často překonat mnoho zlého, mnoho odporu, mnoho hloupostí.

Ať už jsou ale důvody toho, proč bývají synové světla pomalejší, liknavější v prozíravosti k dobrému, než lidé zlí ke konání zlého, nemůže to sloužit jako alibi. Ježíšovo provokativní podobenství chce být nakonec povzbuzením. Povzbuzením v tom, že se nemáme a nemusíme dát v prozíravosti zahanbit. Kéž nám Pán Bůh pomůže překonat únavu, pohodlí, strach i rezignaci. Kéž nás nově povzbudí k zápasu o spravedlnost, dobro a nesení evangelia lidem. I když to bude něco stát, čas, námahu, myšlení, ale třeba i peníze, o kterých se Ježíš nebojí hovořit. Ježíš totiž znovu provokativně a velmi konkrétně povzbuzuje, že do tohoto zápasu jsou zapojeny i naše finance: „*Já vám pravím: 'I nespravedlivým mamonem si můžete získat přátele; až majetek pomine, budete přijati do věčných příbytků'*“ (v. 9). Nepoctivý správce neváhal defraudovat majetek svého pána a z tohoto „mamonu nepravosti“ si získat přátele. Ježíš zase jako protiváhu k tomu říká, že „mamon nepravosti“ může být použit i k dobrému. K získávání lidí pro Krista, pro dobré projekty, které budou pomáhat lidem. Pro charitu a diakonii, pro misi, pro pracovníky a služebníky. Trochu nás možná na tom Ježíšově slově mate ten pojem „nespravedlivý mamon“ - že i jím můžeme sloužit druhým. Jde snad o to, že nakradené peníze je třeba užít k dobrému? Možná. Ale pravděpodobně tu Ježíš myslí na to, že peníze jsou ve své podstatě „nespravedlivým mamonem“. Třeba tím, že jak nespravedlivé rozděleny mezi lidi. Jak to, že někdo tvrdě pracuje a nemá ani zlomek toho, co má někdo jiný? Co astronomické platy některých sportovců a směšné platy uklízeček, které denně také podávají vrcholové sportovní výkony? Možná na to Ježíš myslí, když mluví o „nespravedlivém mamonu“. Peníze nejsou zlé samy o sobě, ale na druhé straně není ideálu ve světě financí. Mívá to z globálního hlediska daleko ke spravedlnosti. Přece i takto „nespravedlivý mamon“ lze využít - nejen pro osobní obohacení a zajištění - ale i pro vyšší účely.

Není snadné pochopit a vyrovnat se s tímto Ježíšovým podobenstvím. Lze na ně nahlížet z různých úhlů. Rád bych abychom si dnes odnesli povzbuzení, že prozíravost nemusí sloužit jen v rukou lidí pochybných, ale i každého člověka, vedeného Božím Duchem. Nedejme se zahanbit mafiány a podvodníky v tvořivosti a úsilí. Ne pro zlo, ale pro dobro, pro Krista, pro lásku k bližnímu. Nechme se oslovit i v té velmi choulostivé, ale i konkrétní otázce peněz. Ježíš je zde pozoruhodným realistou. Ví, že i tak zemské věci, jako peníze, patří do věcí Božího království a jeho šíření. Tím ale i ten všelijak „nespravedlivý mamon“ pozvedá, když není užíván čistě sobecky k vlastnímu uspokojení, ale také pro dobro a pomoc druhým. Žádný čin lásky a pomoci nezůstane u Boha zapomenut.

A na závěr: Nepřehánějme to s rychlou sebeidentifikací se „syny světla“, k čemuž můžeme mít při čtení tohoto podobenství tendenci. Můžeme se příliš urychleně ztotožnit se „syny světla“ a na druhé hledět

svrchu, úkosem, povýšeně: My „svatí“ a tamti „venku“, ti zlí a podvodníci. Vždyť souboj mezi „tmou“ a „světlem“ probíhá nezřídka i přímo uprostřed nás. Pamatujme, že jen u Krista je skutečné světlo a jen ve spojení s ním nacházíme světlo, sílu, motivaci a vedení pro každé dobré dílo Božího království.

4.8.2013 M. Žemlička